

קו לחינוך

הקו שלך למידע חינוכי

גיליון 464 | י"ט טבת תשס"ט | 15.1.09 | משוגר למנויים בלבד | kav1@bezeqint.net | www.kavnet.co.il

מו"ל ועורכת: סיגל בן ארצי | עריכה: מיכל חביב | המערכת: זהבית 4 יבנה | טל. 03-6354484 | פקס. 03-6354490

משה"ח מביע שביעות רצון מנתוני ההרשמה למכללות להוראה למרות הירידה במספר הנרשמים

על פי נתוני האגף להכשרת עובדי הוראה החלו השנה ללמוד במכללות 4,059 סטודנטים – לעומת 4,373 אשתקד

שעות תקן למכללות להכשרת מורים הקולטות סטודנטים בעלי נתוני קבלה גבוהים. משה"ח השקיע בתוכנית כ-20 מיליון ש"ח. לצד תוכנית זו קיוו ראשי המשרד, כי הכפלת שכר המורים המתחילים במסגרת רפורמת אופק חדש תמשוך אף היא צעירים להוראה.

מנתוני הדו"ח עולה, כי השנה חלה עלייה קלה במספר הסטודנטים שהחלו ללימוד הוראה במסלול לחינוך יסודי – 1,013 לעומת 913 אשתקד. לעומת זאת, חלה ירידה קלה בהרשמה למסלול לחינוך על יסודי – 1,725 לעומת 1,791 בשנת תשס"ח. בתוכניות הבינ-מסלוליות, כמו חינוך גופני, הוראת האומנות וייעוץ, חלה השנה ירידה במספר הסטודנטים – 710 לעומת 810 אשתקד. גם במספר הנרשמים למסלולי ההוראה לגיל הרך חלה ירידה – 609 לעומת 864 אשתקד. (המשך בעמ' 2)

האגף להכשרת עובדי הוראה במשה"ח פרסם השבוע נתונים מדו"ח שהכין על הרישום למכללות להכשרת מורים לשנת הלימודים תשס"ט. מהנתונים עולה, כי הירידה במספר הסטודנטים להוראה במגזר היהודי נמשכת גם בשנת הלימודים הנוכחית – השנה החלו ללמוד במכללות להוראה במגזר היהודי 4,059 סטודנטים, לעומת 4,373 סטודנטים אשתקד.

כזכור, הפעיל אשתקד משה"ח תוכנית שמטרתה הייתה לעודד צעירים להירשם ללימודי הוראה. התוכנית כוללת הענקת מלגות לצעירים בעלי נתוני קבלה גבוהים, הנרשמים ללימודים במסלולים ובמקצועות נדרשים, בסך כולל של 20 אלף ש"ח לסטודנט לארבע שנות לימוד. כמו כן כוללת התוכנית מלגות הצטיינות בסך 15,000 ש"ח לסטודנטים בעלי ציון קבלה משולב של 625 ומעלה, ותגמול של תוספת

המשבר הכלכלי העולמי כבר פוגע במערכת החינוך

נסגרה קרן צ'ייס שהשקיעה כ-50 מיליון ש"ח במערכת החינוך מידי שנה; יוקפא פרויקט נעל"ה

שהופיע בפני ועדת הקליטה והעלייה של הכנסת ציין, כי הקפאת הפרויקט נובעת מהקיצוץ בתקציב הארגון. לדבריו, הפרויקט עולה לסוכנות כ-6 מיליון דולר בשנה, המהווים כ-2% מתקציבה הכולל. השנה לומדים בכפרי הנוער ובתיכונים של החינוך ההתיישבותי-פנימייתי כ-1,200 תלמידים המשתתפים בפרויקט נעל"ה.

ב-17 שנות קיום הפרויקט התחנכו במסגרתו למעלה מ-11 אלף בני נוער, רובם מחבר העמים. כ-90% מהבוגרים סיימו את לימודיהם עם זכאות לתעודת בגרות, ורובם התאזרחו ונשארו בישראל.

הפרויקט הוא אומנם שותפות של הסוכנות היהודית עם הממשלה, אולם השהות בארץ של התלמידים ממדינות חבר העמים, שהם כאמור מרבית המשתתפים בנעל"ה, ממומנת במלואה על ידי הסוכנות היהודית. השהות בארץ של התלמידים משאר המדינות ממומנת על ידי הממשלה. בסוף השבוע שעבר הגיעו ארצה במסגרת הפרויקט עשרות תלמידים מארגנטינה, מכסיקו, ונצואלה וברזיל. התלמידים יתגוררו בקיבוץ כפר רופין, וילמדו בבי"ס גאון הירדן, במועצה האזורית עמק המעיינות.

אם אכן תקפיא הסוכנות היהודית את הפרויקט, ייפגעו מכך לא מעט כפרי נוער ופנימייות, שבהם שוהים ולומדים בני הנוער ששייכים לנעל"ה.

לפני מספר חודשים הופיעה בקו לחינוך כתבה ובה הערכה כי המשבר הכלכלי יפגע קשות בפעילות ארגוני המגזר השלישי – קרנות ומלכ"רים, במערכת החינוך. בשבועות האחרונים כבר ניכר צמצום בפעילות חלק מארגונים אלו במערכת החינוך, והצפי לשנת 2009 אינו מעודד.

כך, למשל, נסגרה בסוף החודש שעבר קרן צ'ייס, שהייתה אחת הקרנות המרכזיות שפעלו במערכת החינוך בישראל. מתברר, כי כל הונה של הקרן הושקע בפרויקטים של ברנרד מדוף, המואשם בביצוע הונאת ענק בכספים שהופקדו ברשותו. קרן צ'ייס הזרימה לפרויקטים חינוכיים בישראל מידי שנה כ-50 מיליון ש"ח. מפעילות הקרן נהנו כ-20 אלף תלמידים.

הקרן השקיעה במערכת החינוך מאז הקמתה בשנת '85 כמיליארד שקלים. קרן צ'ייס תמכה בעשרות פרויקטים בתחום החינוך וצמצום הפערים, כמו פרויקטים שמפעילים בארץ הסוכנות היהודית, המרכז להכשרת המורים של חמד"ע – המרכז לחינוך מדעי בתל אביב, המכון להכשרת מורים של המרכז הישראלי למצוינות בחינוך בירושלים. הקרן אף הייתה אחת מהמתקצבות של הפרס המוענק למורים יזמים.

פרויקט נוסף שעומד להיפגע מהמשבר הכלכלי, והירידה בתרומות לארגונים היהודיים בחו"ל, הוא נעל"ה – נוער עולה לפני הורים. בסוף החודש שעבר הודיעה הסוכנות היהודית על הקפאת הפרויקט בשנת הלימודים הבאה. נציג הסוכנות,

משה"ח מביע שביעות רצון מנתוני ההרשמה למכללות להוראה למרות הירידה במספר הנרשמים

(המשך מעמ' ראשון)

נתון חיובי העולה מהדו"ח הוא, שהשנה חלה עלייה של 9.3% בשיעור הלומדים בתוכניות המצוינות במכללות, זאת למרות שרף הקבלה לתוכניות אלו הועלה לציון המשולב 625. הציון הממוצע של הנרשמים להוראה עמד השנה, כמו אשתקד, על 553. יש לציין, כי בנתון זה כלולים הסטודנטים במכללות להוראה במגזר הממלכתי-דתי, שציוניהם גבוהים בדרך כלל בשיעור משמעותי מציוניהם של הסטודנטים במכללות המכשירות מורים לחינוך הממלכתי.

למרות הירידה במספר הנרשמים להוראה, מביעה שרת החינוך, יולי תמיר, שביעות רצון מנתוני הדו"ח. לדבריה; "השינוי שחל במערכת החינוך מקבל ביטוי בבחינת הנתונים של הסטודנטים החדשים במכללות להכשרת מורים. תמיר טוענת, כי רפורמת אופק חדש מעודדת סטודנטים איכותיים לפנות למקצוע ההוראה. מסתבר, שבמשה"ח רואים כהצלחה עלייה של כ-100 נרשמים במסלולים לחינוך היסודי בכל המכללות להוראה במגזר היהודי גם יחד, וירידה או דריכה במקום בשאר המסלולים.

מי שבכל זאת הושפע במידה ניכרת מתוכנית ההטבות של משה"ח ומהרפורמה, הם הסטודנטים במגזר הערבי. במספר הסטודנטים הערביים הלומדים השנה במסלול ללימודי הוראה בחינוך היסודי חלה עלייה ניכרת - 564 לעומת 300 אשתקד. בראיון לקו לחינוך מייחס מנהל האגף להכשרת מורים במשה"ח, נוח גרינפלד, עובדה זו למספר בתיה"ס הרב מהמגזר הערבי שמיישמים את אופק חדש, ולפופולאריות הרבה יותר של הרפורמה במגזר זה מאשר במגזר היהודי. סיבה נוספת, לדעתו, לעלייה במספר הסטודנטים מהמגזר הערבי שנרשמו למסלול החינוך היסודי, היא התמריצים שמעניק המשרד במקצועות הנדרשים.

השתלמויות

■ **השתלמויות במתמטיקה למורי אופק חדש** - המרכז הישראלי למצוינות בחינוך (העמותה למצוינות בחינוך לשעבר), יערוך השתלמויות למורים המלמדים מתמטיקה בבתי"ס שמיישמים את אופק חדש. מהמרכז נמסר, כי משה"ח פנה אליו לאחרונה בבקשה דחופה לערוך השתלמויות אלו. בהשתלמויות יוכשרו המורים לעבוד עם תלמידים מתקדמים. עוד נמסר, כי ההשתלמויות יערכו במסגרת ההתמקצעות בתוכנית הליבה למורים למתמטיקה, המתקיימת במרכז הפסג"ה. השתלמות ראשונה כבר החלה בחודש שעבר במרכז הפסג"ה בפתח תקווה. השתלמויות נוספות יערכו במרכז הפסג"ה בכפר סבא ותל אביב. נושאי ההשתלמויות ישיקו לתוכנית הלימודים במתמטיקה בכיתות ה' ו-ו'. ההשתלמויות יתמקדו בעיקר בבעיות חשיבה, כמו "מגדלי החיבור והכפל" - פעילויות שמטרתן לפתח אצל התלמידים אינטואיציה לגבי גודלו של המספר. בכל השתלמות ישתתפו כ-30 מורים.

■ **במחוז דרום; השתלמות לקראת החזרה לשגרה** - המפקחים, מנהלי בתי"ס, היועצים, והפסיכולוגים החינוכיים במחוז דרום, העובדים באזור העימות, השתתפו בשבוע שעבר בהשתלמות בנושא "תפקידם של אנשי החינוך בעיתות משבר". ההשתלמות הועברה בהתנדבות על ידי פרופ' מולי להד, ממכללת תל חי, המתמחה במצבי לחץ בעת חירום.

ההשתלמות התבססה על הניסיון, שנצבר בעקבות מלחמת לבנון השנייה והתקפות הטילים על שדרות בשנים האחרונות, לגבי תפקידם של אנשי החינוך בעיתות חירום. ההשתלמות

נתון חיובי נוסף שעולה מהדו"ח, הוא העלייה הניכרת השנה במספר הסטודנטים במסלול להוראת אנגלית בחינוך העל יסודי - 180 לעומת 89 בתשס"ח. גם במספר הנרשמים להוראת מתמטיקה בחינוך העל-יסודי חלה השנה עלייה נאה - 130 לעומת 63 אשתקד. נתונים אלו מצביעים על כך שהמענקים הניתנים לסטודנטים הלומדים הוראה במקצועות אלו התגלו כיעילים במידה מסוימת, אך לא במידה כזו שעשויה לצמצם משמעותית את המחסור הצפוי באלפי מורים במערכת החינוך בתוך חמש שנים.

לדברי מנהל האגף להכשרת מורים, העלייה בעשרות נרשמים במסלולים להוראת מתמטיקה ואנגלית אכן לא תפתור את המחסור במורים במקצועות אלו. אולם לטענתו, התוכנית החדשה להכשרת מורים של משה"ח לא נועדה לפתור בעיה זו אלא למטרה אחרת - להעלות את רמת הסטודנטים המתכשרים להוראה, ולהבטיח את איכות ההוראה לטווח הארוך. לדבריו, המחסור הצפוי במורים יטופל בשנה הבאה באמצעות גיוס אקדמאים איכותיים והסבתם להוראה.

עוד עולה מהנתונים, כי לעומת העלייה במספר הסטודנטים להוראת האנגלית והמתמטיקה, ממשכה גם השנה הירידה במספר הסטודנטים להוראה במקצועות אחרים. כך, למשל, מספר הלומדים הוראת מדעי הטבע הוא השנה 111, לעומת 123 אשתקד. במסלול להוראת מדעי המחשב לומדים 11 סטודנטים בלבד, לעומת 15 אשתקד. במסלול להוראת המקרא בחינוך היסודי לומדים השנה 19 סטודנטים בלבד, כמו בשנה שעברה, ובמסלול להוראת המקרא בחינוך העל יסודי - 33 סטודנטים לעומת 53 אשתקד.

עסקה בשני היבטים מרכזיים; ניהול מערכת החינוך תחת אש ודרכי הפעולה הנדרשות מהמערכת עם חזרתה לשגרה. להד הדגיש את החשיבות שבמתן דוגמה אישית מצד המנהל לציבור שאיתו הוא עובד, ואת החובה המוטלת עליו לקיים דיאלוג יום-יומי עם המורים והתלמידים.

בהשתלמות הושם דגש על ההכנה לחזרה לשגרה "ביום שאחרי", שבוצפו שיתגלו בקרב התלמידים קשיים ומצוקות נפשיות פוסט טראומטיות. בהשתלמות הומלץ כי בשבועות הראשונים לחזרה ללימודים תיערך לתלמידים פעילות הפגתית מוגברת, כמו גם פעילות לעיבוד החוויות הרגשיות שהתעוררו בימי המלחמה. כמו כן המליץ להד, כי בתי"ס יגלו בשבועות הראשונים של החזרה לשגרה גמישות בדרישותיהם מהתלמידים.

פרסים והישגים

■ **שתיים מבכירות משה"ח זכו בפרסי הצטיינות של נציבות שירות המדינה** - מנהלת מינהל תקשוב ומערכות מידע והממונה על יישום חוק חופש המידע במשה"ח, סופיה מינץ, זכתה בפרס המצוינות בניהול של נציבות שירות המדינה לשנת 2007. על כך הודיעה מנכ"לית משה"ח, שלומית עמיחי, בישיבת הנהלת משה"ח בשבוע שעבר. עוד מסרה עמיחי, כי מפקחת מחוז הדרום לשעבר, גילה נגר, זכתה בפרס של נציבות המדינה על הצטיינותה בתפקיד זה. הפרס מוענק לעובדי מדינה המועסקים בדרג הביניים. נגר מונתה לאחרונה לתפקיד סמנכ"לית במינהל להכשרה, הדרכה וקידום השוויון במשה"ח.

מורה – מדוע בחרת להיות מחנך כיתה?

דווקא על התפקיד השכיח ביותר במערכת החינוך – מחנך הכיתה, לא נערכו כמעט מחקרים, כך עולה ממאמר שהתפרסם לאחרונה

לעשות בתור מחנך טוב? מרבית המחקרים שהשתתפו במחקר ביטאו בתשובתם לשאלה זו תפיסה שהחוקרת מכנה פרגמטית (מעשית). מחנכים אלה ראו עצמם כמי שדואגים לרווחת התלמיד היחיד או לקבוצת התלמידים שבאחריותם. המחקרים שנקטו בגישה הפרגמטית סברו, כי תפקידם מצריך ביצוע מטלות תיווך בין כל גורמי החינוך – התלמיד, המורה המקצועי, ההנהלה, רכזת השכבה, היועצת וההורים. המחקרים הפרגמטיים הדגישו את מטלות הגישור שהם עושים בין התלמידים ובין ההנהלה, שלא פעם מכבידות על חייהם המקצועיים. המחקרים הפרגמטיים גם הדגישו את דאגתם לרווחת הכיתה ברמה הארגונית, מכוח תפקידם כ"מנהלי הכיתה". לצד תפיסת התפקיד הפרגמטית, נחשפה בתשובות חלק מהמחקרים גם התפיסה ארוכת הטווח. תפיסה זו מתמקדת בטובת התלמיד כבוגר בעתיד. מחנכים שדגלו בתפיסה ארוכת הטווח, ראו בעצמם מודל לחיקוי לתלמידיהם.

המקור לסיפוק – יחסי אמון עם התלמידים

שאלה נוספת שעליה ענו משתתפי המחקר הייתה "מה גורם לי סיפוק בעבודתי כמחנך?"

במחקר נמצא, כי מקור הסיפוק המשמעותי ביותר של המחקרים היה בנייתם של יחסים איכותיים, משמעותיים ובעלי צביון של אמון הדדי עם התלמידים. המחקרים גם הפיקו סיפוק כאשר הצליחו להביא לקידום הלימודי והחברתי של תלמידים.

מחקרים ותיקים שחשו שחיקה בתפקידם ציינו, כי מקור הסיפוק שלהם קשור בזיכרונות על ימים זוהרים, שלא ישובו עוד.

משתתפי המחקר גם התבקשו לענות על השאלה "מה גורם לי לחוסר סיפוק בעבודתי כמחנך?" מהתשובות עולה, כי הגורמים העיקריים לתחושת אי-הנחת בתפקיד, היו יחסים עכורים עם התלמידים, עבודה מייגעת ושוחקת עם אוכלוסיות תלמידים קשות, והצורך לעסוק בתפקידי גישור ותיווך. גורם אי-הנחת העיקרי בתחום הארגוני היה התמורה הכספית הנמוכה, שאינה שקולה למידת ההשקעה וריבוי המטלות האדמיניסטרטיביות של המחנך, ואכלוס היתר של הכיתות.

מחנכים "ירוקי עד", "טבעיים" ו"מתנדנדים"

על פי הראיונות עם המחקרים, והפרשנויות שלהם להתפתחותם המקצועית בתפקיד, גיבשה החוקרת גרף של התפתחות מקצועית, המכונה "גרף הנתיבה המקצועית של המחקרים". במחקר זהו שלושה סוגי מחנכים – "ירוקי העד", "הטבעיים" ו"המתנדנדים".

ירוקי העד – המחקרים בקבוצה זו תפסו את התפתחותם המקצועית כקורצוף של התפתחות, המעיד על תהליכי שיפור אישיים ומקצועיים תמידיים. לקבוצה זו השתייכו 41% מהמחקרים שהשתתפו במחקר. לקבוצה זו נמצאה תת קבוצה, שהחוקרת מכנה "ירוקי העד ההפוגתיים". מדובר במורים שלקחו פסקי זמן מתפקיד מחנך הכיתה במהלך הקריירה שלהם. לקבוצה זו השתייכו 15% מהמחקרים.

הטבעיים – המחקרים בקבוצה זו תיארו את התפתחותם המקצועית כתהליך של צמיחה, שבשלב מסוים דעכה. לקבוצה זו השתייכו 33% מהמורים שהשתתפו במחקר.

המתנדנדים – המחקרים בקבוצה זו תיארו משברים בחייהם המקצועיים, שקטעו את קו הרצף של התפתחותם המקצועית. המחקרים סברו, כי לבסוף הצליחו להתגבר על משברים אלו. לקבוצה זו השתייכו 11% מהמורים.

עד כה כמעט ולא נערכו מחקרים בנושאי הזהות המקצועית והתפתחות המקצועית של בעלי התפקיד השכיח ביותר במערכת החינוך – מחנך הכיתה. כך טוענת ד"ר ורדה צימרמן, מהמכללה האקדמית לחינוך, במאמר המתפרסם בשנתון תשס"ט, "שבילי מחקר", של מכון מופ"ת ורשות המחקר הבין מכללית. שם המאמר – "היבטים של זהות מקצועית ושל התפתחות מקצועית של אנשי חינוך; חקר המקרה של מחנכי כיתות". צימרמן מתארת במאמר מחקר שערכה בקרב מחנכי כיתות בחינוך העל יסודי. מדובר במחקר איכותני, שנערך בשיטת "חקר מקרה", באמצעות ראיונות ושאלונים. מטרת המחקר הייתה לבדוק כיצד המחקרים ממשיגים, מתארים ומפרשים את זהותם המקצועית. במחקר השתתפו 27 מחנכי כיתות מבי"ס על יסודי במרכז הארץ.

הדימוי העצמי של המחנך

במסגרת המחקר התבקשו המחקרים להשלים את ההיגד "עבורי להיות מחנך כיתה זה כמו..." ולהסביר את הדימוי שנתנו. על פי המאמר, ניתן לחלק את תשובות המחקרים בין שש קטגוריות של דימויים, המושאלים מעולמות תוכן שונים.

הקטגוריה הראשונה לקוחה מ"עולם ההישרדות". המחקרים שבחרו בקטגוריה זו הגדירו את תפקידם בדימויים משדה הקרב, לדוגמה – "עבורי להיות מחנך זה כמו להילחם בעשר חזיתות". הקטגוריה השנייה לקוחה מעולם הכלכלה. המחקרים שבחרו בקטגוריה זו הגדירו את תפקידם בדימויי בעלות, לדוגמה – "עבורי להיות מחנך זה כמו להיות בעל בית". הקטגוריה השלישית לקוחה מעולם התעסוקה. המחקרים שבחרו בקטגוריה זו הגדירו את תפקידם בדימויי ניהול, לדוגמה – "עבורי להיות מחנך זה כמו להיות מנהל". הקטגוריה הרביעית לקוחה מעולם הרוחניות. המחקרים שבחרו בקטגוריה זו השתמשו בדימויי הנחיה או הארה, לדוגמה – "עבורי להיות מחנך זה כמו להיות מגדלור". הקטגוריה החמישית לקוחה מעולם התוכן האישי. המחקרים שבחרו בקטגוריה זו השתמשו בדימויים של הורות, לדוגמה – "עבורי להיות מחנכת זה כמו להיות אמה". הקטגוריה השישית היא אינטגרטיבית, ומשלבת דימויים ממגוון תחומים, לדוגמה – "עבורי להיות מחנך זה כמו להיות אמה, מנהלת וחברה".

החוקרת סבורה, כי המחקרים שהשכילו לשלב דימויים מעולמות תוכן שונים, הדגימו יכולת הבנה גבוהה יותר של תפקיד המחנך ומורכבותו, וחשפו רמה גבוהה יותר של התפתחות מקצועית מהמחקרים האחרים.

התגמול הכספי אינו המניע

המחקרים שהשתתפו במחקר התבקשו לענות גם על השאלה "מה גרם לי להיכנס לתפקיד המחנך מלכתחילה?" מרבית המחקרים קשרו את הבחירה בתפקיד להיסטוריית החיים שלהם, למשל לחינוך משפחתי ערכי. כמו כן קשרו חלק מהמחקרים את בחירת התפקיד למשתני אישיות שלהם, כמו הצורך לעבוד במקצוע של נתינה.

חלק מהמחקרים קשרו את הבחירה בתפקיד לצורכיהם המקצועיים; המעבר לתפקיד מחנך כיתה סיפק את הצורך להשתלב בארגון הבית ספרי, להיות במרכז העניינים בביה"ס או להיות בקשר אינטנסיבי עם התלמידים. רק מחנך אחד הזכיר את התגמול הכספי כמניע לבחירה בתפקיד. לדברי מחברת המאמר, הנימוק הכלכלי לא היווה מניע בבחירה בתפקיד המחנך, לפחות ברמת ההצהרה.

שאלה נוספת שעליה התבקשו המחקרים לענות הייתה "מה עלי

■ **כנס; מה בין עולמות וירטואליים, חינוך והוראה?** – האם בני הנוער יוצרים לעצמם סביבה וירטואלית, שהוריהם ומוריהם נשארים מחוץ לה? האם ניתן לעשות שימוש בעולמות הווירטואליים להוראה? על שאלות אלו ואחרות ינסה לענות הכנס השנתי לתקשוב בחינוך והוראה של מכון מופ"ת, שיתקיים ביום רביעי הבא, 21.1.2009. הכנס נערך השנה בשיתוף עם קבוצת "אנשים ומחשבים". שם הכנס הוא "מורים, תלמידים ועולמות וירטואליים". הכנס ידון בהיבטים החינוכיים של העולמות הווירטואליים.

למי שאינו יודע, עולמות וירטואליים כמו סקנד לייף (Second Life) הם מעין יקום גרפי מקביל המתקיים באינטרנט. כל גולש שנכנס ליקום זה בוחר בדמות גרפית וירטואלית שמייצגת אותו. הבילוי בעולמות הווירטואליים הפך לאחד מהעיסוקים הפופולאריים בשעות הפנאי של בני נוער רבים בארץ ובעולם. בכנס ירצו בין היתר; ד"ר חנן גזית, מחברת מטאאורסנס, בנושא "עולמות וירטואליים המעניקים כלי למידה שלא נמצאים בעולם האמיתי", פרופ' רוני אבירם, מאוניברסיטת בן גוריון, בנושא "המשמעות החדשה של החינוך בצביליזציה דיגיטלית", וד"ר עוזי מלמד, מומחה לתקשוב בחינוך, בנושא "חינוך ועולם וירטואלי – אולם היכן העולם הממשי?"

כמו כן יתקיים בכנס מושב בהנחיית ד"ר ישע סיוון, מביה"ס הגבוה להנדסה ועיצוב שנקר, בנושא "עולמות וירטואליים ועולמם של הצעירים", ופאנל מומחים בנושא "עולם וירטואלי וחינוך – הילכו השניים יחדיו למרות שלא לכך נועדו?" במהלך הכנס יוצגו כלים טכנולוגיים חדשניים ועולמות וירטואליים בשידור חי.

■ **יותר חכמים מהאינטרנט** – בזמן השהות במרחבים המוגנים הפך האינטרנט למקום הפעילות המרכזי של הילדים ובני הנוער. בזמן זה חשוב במיוחד להקפיד על גלישה זהירה.

במטרה לסייע לגולשים הצעירים, הקימו איגוד האינטרנט הישראלי וחברת בזק אתר בשם "יותר חכמים מהאינטרנט".

האתר, המיועד לילדים, בני נוער, הורים ומחנכים, מספק כלים והדרכה לגלישה בטוחה ברשת, באמצעות הסברים, סרטונים ומשחקים. האתר מספק מידע אודות האפשרויות לדווח בזמן אמת על מעשים פוגעניים, לא חוקיים או מזיקים שחוו הגולשים. באתר גם פורום, שבו יכולים הילדים והוריהם לשאול מומחים שאלות על פגיעה דרך הרשת ועל קשיים ולבטים בשימוש באינטרנט. כמו כן באתר מדור בשם "הדרכה להורים", שבו מידע, עלונים, מצגות

קידום נוער

■ **עוגן לחיים לבני נוער בסיכון** – 46 קבוצות של בני נוער בסיכון מרחבי הארץ פועלות השנה במסגרת פרויקט "עוגן לחיים", של תנועת הצופים. 12 קבוצות נוספות אמורות להיפתח בשבועות הבאים, אם ימצא התקציב להפעלתן. מטרת הפרויקט היא להטמיע בקרב בני נוער בסיכון את ערכי החינוך, באמצעות פעילות ימית. הנחת היסוד של הפרויקט היא שהפעילות בים מפתחת את כושר ההתמודדות של בני הנוער, מלמדת אותם קבלת החלטות, התמודדות עם מצבי לחץ, יוזמה ודייקנות.

פרויקט עוגן לחיים החל לפעול לפני כעשר שנים כשיתוף פעולה בין המחלקה לקידום נוער בעיריית תל אביב-יפו וצופי ים ישראל, במסגרת תוכנית למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער בסיכון. במהלך הזמן התרחב הפרויקט ליישובים נוספים.

במסגרת הפרויקט פועלות השנה בבת ים 8 קבוצות, מהן שתיים

וכלים נוספים, שמסבירים את משמעות האינטרנט עבור ילדים ובני נוער.

כתובת האתר; www.safe.org.il

■ **"כיתה חכמה" נחנכה בכפר הנוער** – בכפר הנוער מבואות ים במכמורת נחנכה בשבוע שעבר "כיתה חכמה". הכיתה

הכיתה הוקמה לזכרו של בוגר ביה"ס, סגן יואב שפיגל, שנפל במלחמת שלום הגליל בשנת '83.

הוקמה לזכרו של בוגר ביה"ס, סגן יואב שפיגל, שנפל במלחמת שלום הגליל בשנת '83.

הכיתה, הכוללת לוח חכם וציוד אור קולי, נחנכה בטקס השנתי לזכרו של שפיגל. בטקס השתתפו בני משפחתו של הקצין, חבריו, תלמידי הכפר ורב אלוף במילואים, משה (בוגי) יעלון, שהיה המג"ד של שפיגל.

מעניין לדעת

■ **"מי היה מאמין"** – באתר כפר הנוער אשל הנשיא נפתח בשבוע שעבר פורום בשם "רוצים לדבר על זה", שבמסגרתו יכולים התלמידים להביע את דעותיהם ותחושותיהם על המלחמה בדרום.

בפורום גם ניתן לצפות במצגת, המתעדת מפגש שנערך בסוף חודש ספטמבר האחרון בין תלמידי בי"ס אשל הנשיא ותלמידי בי"ס שער הנגב בשדרות. את המפגש יזמה תלמידה מקבוצת המנהיגות החברתית-תרבותית הפועלת באשל הנשיא. במסגרת המפגש, התארחו תלמידים מבי"ס שער הנגב בכל הכיתות באשל הנשיא, וסיפרו על המציאות הקשה שחווים בני הנוער המתגוררים באזור עוטף עזה. הפעילות הסתיימה ב"הייד פארק" – במה פתוחה, שבה כל תלמיד שרצה יכול היה להביע את דעתו. המצגת מתעדת בתמונות את המפגש בין התלמידים משני בתי"ס.

בדף הבית של הפורום, בכותרת בשם "מי היה מאמין", נכתב; "במפגש שיתפו אותנו תלמידי שער הנגב במה שעובר עליהם בשבע השנים האחרונות – הקאסמים, האזעקות והפחדים... הבטנו בהם ואמרנו לעצמנו 'כמה הם סובלים'. והיום, שלושה וחצי חודשים לאחר המפגש, כולנו ביחד בסיפור הזה. ואולי הפעם לסיפור יהיה סוף טוב".

כתובת הפורום והמצגת;

<http://eshel.school.org.il/School/societyedu/wanttotalk.htm>

של חניכים מראשון לציון ושתיים של חניכים מבר יעקב. בתל אביב פועלות 11 קבוצות, מהן שלוש של בני נוער מירושלים ואחת של בני נוער מרמת גן. בנתניה פועלות 6 קבוצות. בעכו פועלות 12 קבוצות, מהן חמש של בני נוער מפרעם ושתיים של בני נוער מטמרה. קבוצות נוספות פועלות בחיפה, בטבריה ובמכמורת. בכל קבוצה נוטלים חלק כ-12 חניכים. הקבוצות מקיימות פעילות לפחות פעם בשבוע. כל קבוצה מודרכת על ידי שני מדריכים; מדריך לחינוך ימי ומדריך למניעת שימוש בסמים. במסגרת הפעילות מתנסים בני הנוער בחתירה, השטת מפרשיות, גלישת גלים, גלישת רוח, צלילה ועוד.

בנוסף לפעילות השוטפת, משתתפים חברי הקבוצות במחנות ימיים בביה"ס לקציני ים בעכו, בפעילות בכינרת ובמפרץ אילת ואף בהפלגות משותפות ליוון עם תלמידי ביה"ס לקציני ים בעכו.

■ כנס לתלמידים ולמורים ברוח משנתו של יאנוש קורצ'אק – ביה"ס הדתי-פלורליסטי רעות בירושלים יקיים ביום שני הבא, 19.1.2009, את "כנס קורצ'אק הראשון לתלמידי כיתות ו'". הכנס מוקדש לזכרו ד"ר אריה גייגר, מייסדו ומנהלו הראשון של ביה"ס.

הכנס יערך במסגרת פרויקט קורצ'אק המופעל בביה"ס. מטרת הפרויקט הן להפחית את האלימות בבתי"ס, ליצור תקשורת טובה יותר בין מבוגרים וילדים, ולקדם שיתוף פעולה בין בתי"ס לפיתוח תשתית ערכית משותפת. בכנס ישתתפו משלחות של תלמידי כיתות ו', מורים ומנהלים מבתי"ס בירושלים. בכנס יישאו דברים סגנית מנהל מנח"י, חוה בר טור, מנהלת ביה"ס רעות, אביטל לוי כץ, נציגי התלמידים, ד"ר מרק סילברמן, מביה"ס לחינוך באוניברסיטה העברית, מנהלת מכון הבוגרים במכון מנדל, גרניט אלמוג ברקת, מנהלת מכון רעות, עדינה ביליג, והצייר יצחק בלפר, שהיה חניך של קורצ'אק.

בי"ס רעות נוסד ב-1999 במטרה לחנך תלמידים בכיתות ז'-י"ב לערכי היהדות, פעילות חברתית וכבוד הדדי. בביה"ס לומדים תלמידים מכל זרמי היהדות. בביה"ס גם פועל מכון רעות, המפתח תוכניות לימודים ברוח משנתו של יאנוש קורצ'אק, ומכשיר מורים ומנהלים לחינוך פלורליסטי. המכון פועל בשיתוף עם אגודת יאנוש קורצ'אק.

תלמיד ביה"ס רעות משתתפים במהלך השנה במגוון פעילויות להפצת משנתו של קורצ'אק. כך, למשל, העבירו בחודש שעבר תלמידי שכבה ז' שיעורים חווייתיים על המחנך היהודי ומשנתו לתלמידי כיתות ה' בבי"ס יפה נוף בירושלים.

מנהלים ואנשי חינוך המעוניינים להצטרף ליום העיון יכולים לפנות למארגני הכנס בדוא"ל;

irinag@bezeqint.net, adinabilig@gmail.com

■ 1,000 תלמידים חילונים ודתיים השתתפו במפגשי נבחר"ת – כ-1,000 תלמידי תיכון חילונים ודתיים מרחבי הארץ, השתתפו בשבוע האחרון בשני מפגשים של ארגון צופיוס ועמותת קהילה. המפגשים נערכו במסגרת תוכנית נבחר"ת – נוער בונה חברה אחרת, העוסקת בצדק חברתי באמצעות לימודים תיאורטיים והתנדבות.

התוכנית פועלת בעשרות בתי"ס בלוד, אשדוד, בית שמש, חדרה ומודיעין. חלקה הראשון של התוכנית מוקדש ללימוד עיוני של נושאים כמו צדק חברתי. הלימודים מתקיימים לפי מערכי שיעור מובנים, שנכתבו על ידי אנשי אקדמיה המתמחים במחשבת ישראל, פילוסופיה, היסטוריה של עם ישראל, כלכלה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה ומגדר. את התוכנית מנחים מורים מבתי"ס שבהם

פרסים והישגים

■ פרס על יזמות לשמירת איכות הסביבה – תיכון פסגת זאב זכה לאחרונה בפרס השר לאיכות הסביבה, גדעון עזרא, ושרת החינוך, יולי תמיר, ליזמות חינוכית בתחום איכות הסביבה בשנת 2008. הפרס מוענק לבתי"ס על יסודיים. טקס חלוקת הפרס התקיים במוזיאון ארצות המקרא בירושלים.

בתיכון גבעת זאב פועלת מזה 14 שנים מגמת מדעי הסביבה. במסגרת המגמה עורכים התלמידים עבודות חקר אישיות, ולומדים על המערכות הטבעיות ועל השפעת האדם עליהן, באמצעות סיורים בבתי גידול שונים.

כמו כן, מפעילים תלמידי המגמה מספר פרויקטים בית ספריים למען הסביבה. בין הפרויקטים; טיפוח גינה אקולוגית אורגנית של צמחי תבלין

היא נערכת, המוכשרים למטרה זו בהשתלמות בת 112 שעות. בחלקה השני של התוכנית יוזמים התלמידים שינוי בקהילה, באמצעות פעילות התנדבותית עם ילדים בסיכון, משפחות עולים, בעלי צרכים מיוחדים או אוכלוסיות חלשות אחרות. התלמידים הדתיים והחילוניים נפגשים מספר פעמים במשך השנה בסמינרים משותפים.

לדברי מנהלת צו פיוס, עליזה גרשון, התוכנית מוכיחה כי תלמידים ומורים חילוניים ודתיים יכולים לפעול ביחד למען שינוי חברתי. לדבריה, המשתתפים בתוכנית מעידים כי היא מחוללת שינוי משמעותי בבתי"ס, ובסיומה התלמידים אכפתיים יותר ומעורבים בקהילה.

לדברי מורה מבי"ס בלוד, המשמשת כמנחה בתוכנית; "אני רואה שינוי אצל התלמידים. זהו פרויקט של עיצוב אישיות, המציל תלמידים מנשירה ומהתעסקות בסמים. בני הנוער לומדים שהם יכולים לתרום, ולא רק להיות בצד שלוקח".

■ פאנל פוליטי בשיעור אזרחות – חברת הכנסת לימור לבנת מהליכוד והמועמדים לכנסת – אורית זוארץ מקדימה, ד"ר עינת וילף מהעבודה ועו"ד אייל אורון ממר"צ, השתתפו בשבוע שעבר בפאנל פוליטי בבי"ס עמל מנחם בגין בצפת. הפאנל, שבו השתתפו שכבות י"א ו-י"ב בביה"ס, התקיים במסגרת לימודי האזרחות. מביה"ס נמסר, כי התלמידים הביעו עניין בדיון, וגילו בקיאות רבה במצב הביטחוני ובמצע הפוליטי של המפלגות. עוד נמסר, כי התלמידים התמקדו בשאלותיהם בנושאי רווחה, שירות בצה"ל והשתמטות, והקמת אוניברסיטה בגליל. התלמידים גם ביקשו מהפוליטיקאים לחוות את דעתם על המאמצים שעושה הממשלה להשבת החייל החטוף, גלעד שליט. בנושא זה גיבו כל משתתפי הפאנל את מדיניות הממשלה.

באירוע השתתף גם ראש העיר צפת, אילן שוחט, שביקש מהמועמדים להציג את עמדתם בנושא היחס של מעצבי המדיניות לפריפריה, ובמיוחד לבני הנוער באזור זה. מרבית משתתפי הפאנל טענו, כי יש לקדם ולחזק את הפריפריה.

■ הסטודנטיות להוראה הפעילו ביצירה תלמידים מהדרום – סטודנטיות ממכללת בית ברל, המתמחות בחינוך לגיל הרך, התנדבו להפעיל תלמידים בקייטנות ההפגה, שמארגנת לילדי הדרום תנועת הנוער העובד והלומד.

בקייטנות, שנערכו בשבוע שעבר במתנ"ס לב יפו, השתתפו תלמידים מכיתות ד'-ח'. הסטודנטיות העבירו בקייטנות סדנאות יצירה. חומרי הגלם והיצירה לסדנאות נתרמו על ידי מכללת בית ברל וגופים מסחריים שאליהם פנו הסטודנטיות. הסטודנטיות הפעילו כ-200 ילדים ובני נוער מבאר-שבע, אשדוד ואשקלון.

בחצר ביה"ס, איסוף בקבוקים וסוללות למיחזור ופעילויות הסברה למען הסביבה בקרב התלמידים. כמו כן גייסו בשנה האחרונה תלמידי המגמה

בתיכון גבעת זאב פועלת מזה 14 שנים מגמת מדעי הסביבה. במסגרת המגמה עורכים התלמידים עבודות חקר אישיות, ולומדים על המערכות הטבעיות ועל השפעת האדם עליהן, באמצעות סיורים בבתי גידול שונים.

את חבריהם למאבק לשימור יער מיר, שמהווה ריאה ירוקה יחידה באזור. היער הוכרז לאחרונה כשמורת טבע. בפרסים נוספים על יזמות סביבתיות זכו תיכון גליל בנצרת ובי"ס סולם צור בקיבוץ גשר הזיו.

■ **אחוה ורעות** – באזורים שבטווח הטילים בדרום נמצאים מספר כפרי נוער. בשבוע הראשון למבצע עופרת יצוקה נשלחו מרבית תלמידי כפרי הנוער לבתיהם, למעט תלמידים הנמצאים בארץ במסגרת תוכניות חו"ל, או תלמידים שאין בבתיהם את האמצעים לקלוט אותם. תלמידים אלו הועברו לכפרי נוער שמחוץ לטווח הטילים. בשבוע שעבר כבר ערכו חלק מכפרי הנוער פעילות לימודית עבור תלמידי כיתות י"א-י"ב, המתכוננים בימים אלו לבגרות מועדי החורף. הפעילויות התקיימו בכפרי נוער שמחוץ לאזור העימות. כך, לדוגמה, מספר מנהל כפר הנוער אורט ימי אשדוד, אודי לניאדו, כי תלמידי שכבת י"א בביה"ס הועברו לכפרי הנוער הדסה נעורים, שליד בית ינאי, ומבואות ים במכמורת. תלמידי שכבת י"ב הועברו לפנימיית אורט יד ליבוביץ בנתניה, ותלמידי כיתות י"ג-י"ד – לכפר הנוער עיינות, שבמועצה האזורית גן רווה. לניאדו מצוין את הסיוע הרב שקיבל למטרה זו מראשי המינהל לחינוך התיישבותי, המפקחים, ומנהלי כפרי הנוער הקולטים, שגילו לדבריו "אחוה ורעות".

מחוז צפון

■ **חדר המצב** – חדר המצב של המחוז הופעל באחד הערבים בשבוע שעבר לצורכי תרגול, בהתאם להנחיות פיקוד העורף. את חדר המצב איישו מנהלת המחוז, אורנה שמחון, מפקחים ובעלי תפקידים נוספים, האמורים לנהל את מערכת החינוך בצפון בעת חירום. לקראת התרגיל הוכן ספר היערכות מחוזי מעודכן, ובו השמות, מספרי טלפון, כתובות הדוא"ל ומפת ההצבה בעת חירום של כל בעלי התפקידים. תרחיש התרגיל היה של התקפת טילים מלבנון על כל אזורי המחוז. בשבוע שעבר גם הופץ במערכת החינוך בצפון חוזר של מנהלת המחוז והקב"ט, אודי בן יצחק. החוזר הורה למוסדות החינוך במחוז לקיים ללא דיחוי תרגיל ביטחון.

■ **מחוזקת** – 80 בני נוער מ-16 יישובים דרוזים בגולן, בגליל ובכרמל, השתתפו בשבוע שעבר בסמינר מנהיגות צעירה בתל חי. מנהלת המחוז, אורנה שמחון, אמרה בסמינר; "באתי לחוש את רגשות נציגי הנוער הדרוזי, על רקע המלחמה בדרום והמתחוות המתקדרות בשמי הצפון, ויצאתי מעודדת ומחוזקת".

שמחון הבטיחה, כי המחוז יסייע כדי להכפיל ולהשליש את מספר התלמידים הדרוזים המתנדבים למען הקהילה. הסמינר, שנמשך

שלושה ימים, כלל ישיבות מליאה וסדנאות בנושאים; "העצמה", "אמנת מועצת תלמידים", "סגנונות מנהיגות", "קבלת החלטות" ו-"דילמות ופתרון קונפליקטים בעבודת מועצת התלמידים". את הסמינר ניהל מפקח מינהל חברה ונוער במחוז צפון, ג'מאל עבאס.

מחוז חיפה

■ **מסר** – "לרפורמת אופק חדש יש מסר פדגוגי עמוק. חשוב שלא תהפוך לעוד תוספת שכר בלבד", כך אמרה מנכ"לית משה"ח, שלומית עמיחי, במהלך סיור שערכה בשבוע שעבר במוסדות חינוך במחוז חיפה.

בסיור השתתפו מנהל המחוז, אהרון זבידה, המשנה למנכ"לית, איציק תומר, סמנכ"לית בכירה למינהל ומשאבי אנוש, מיכל כהן,

"לרפורמת אופק חדש יש מסר פדגוגי עמוק. חשוב שלא תהפוך לעוד תוספת שכר בלבד", כך אמרה מנכ"לית משה"ח, שלומית עמיחי, במהלך סיור שערכה בשבוע שעבר במוסדות חינוך במחוז חיפה.

סמנכ"לית להשתלמויות והכשרת עובדי הוראה, גילה נגר, מפקחים ונציגי מינהל החינוך בעיריית חיפה.

עמיחי ובכירי המשרד סירו בבי"ס תל חי בחיפה, והשתתפו במפגש עם מנהלי בתי"ס בחיפה שבהם מיושמת הרפורמה. בהמשך היום סירו האורחים בביה"ס הדמוקרטי גבעול בגבעת אולגה.

■ **ניגן** – "מוזיקה תורמת לשמחה ומקדמת את התלמידות גם בתחומים אחרים", כך אמר מנהל אולפנת אמית עירוני ו' בחיפה, הרב ליאור הלפרין, למנהל מחוז חיפה, אהרון זבידה. מנהל המחוז וצוותו סירו בשבוע שעבר בביה"ס. הרב הלפרין, שמונה אשתקד כמנהל בי"ס עירוני ו', שם דגש רב על פיתוח התרבות המוזיקאלית של ביה"ס. המנהל אף ניגן באקורדיון בתזמורת ביה"ס, שהופיעה בפני מנהל המחוז וצוותו. בבי"ס עירוני ו' לומדות כ-300 תלמידות מהמגזר הממלכתי-דתי מחיפה והסביבה.

בתום הסיור אמר מנהל המחוז, כי באקלים ביה"ס חל שיפור גדול. זבידה הוסיף, כי ניכר שהמנהל החדש השכיל ללכד את

צוות המורים ולהעמיק את קשריהם עם התלמידות.

מחוז מרכז

■ **מיזם** – שרת החינוך, יולי תמיר, ביקרה החדש בביה"ס הממלכתי-דתי שח"ל בנתניה, שחלק ניכר מתלמידיו הם יוצאי אתיופיה. בביקור השתתפו מנהלת המחוז, סולי נתן, מנהלת החינוך הממלכתי-דתי במחוז, שרה נעמן, וראש מינהל החינוך בעיריית נתניה, תרצה גרינפלד.

מנהלת ביה"ס, כוכי חימי, סקרה בפני האורחים את מאפייני ביה"ס. לדבריה, ביה"ס פועל לבניית אישיותם של התלמידים, מידותיהם, השקפת עולמם הדתית, ולמען למידה רצינית ומשמעותית.

בהמשך הביקור הוצג בפני האורחים של קרן מוריה, המופעל בכיתות ב'ד' בביה"ס. במסגרת המיזם פועלות בביה"ס מאמנת אוריינות, מגשרת וחונכת למנהלת. מטרת המיזם היא לגלות ולפתח את הכישרונות האישיים של התלמידים בתחומי הדעת השונים ואת כישוריהם החברתיים. מטרות נוספות הן לבנות בביה"ס אקלים חברתי תומך, ולגבש את קהילת ביה"ס – הורים, מורים ותלמידים. שרת החינוך שיבחה את שיתוף הפעולה של צוות המיזם עם ביה"ס ומחוז מרכז. מנהלת המחוז ציינה, כי המיזם מפתח בביה"ס את האמון של המורה בתלמיד.

ראש מינהל החינוך בעיריית נתניה אמרה, כי ייחודו של המיזם הוא בראייה כוללת של ביה"ס, הבאה לידי ביטוי בליווי המנהלת, הנחיית הצוות וההורים, הגדרת תפקיד המגשר והפעלת מודל סדנאי בכיתות, שמביא לשיפור משמעותי בהישגים.

מחוז דרום

■ **מכתבי עידוד** – בי"ס אפיק בבאר שבע משתתף בתוכנית החינוכית "גשר חי בין בתי"ס" של הסוכנות היהודית. במסגרת התוכנית מתכתבים תלמידי בי"ס אפיק עם תלמידי ביה"ס היהודי סלומון שכטר במונטריאול. בעקבות התקפות הטילים על באר שבע, יזם מנהל ביה"ס הקנדי, ד"ר שמשון המרמן, מבצע שליחת מכתבי עידוד וציורים של תלמידי בי"ס סלומון שכטר לתלמידי בי"ס אפיק.

מבי"ס אפיק נמסר, כי מדי יום מגיעים לביה"ס עשרות מכתבים וציורים המיועדים לתלמידים ולחיליים הנלחמים בדרום. לדברי מנהלת בי"ס אפיק, אביבה אלמוג; "המכתבים והציורים מבטאים את היותנו עם אחד ומשפחה אחת".